

Агота Кристоф
ТРЕТАТА ЛАГА

Наслов на оригиналот
Agota Kristof
LE TROISIÈME MENSONGE
Éditions du Seuil, 1988

© за македонското издание Сигмапрес, Скопје, 2016

traduki™

Издавањето на ова дело беше поддржано од
ТРАДУКИ, литературна мрежа на која
припаѓаат Сојузното министерство за Европа,
интеграции и надворешни работи на Република

Австрија, Министерството за надворешни работи на Сојузна
Република Германија, швајцарската фондација за култура
ПроХелвечија, КултурКонтакт Австрија, Гете Институтот,
Агенцијата за книги на Словенија ЈАК, Министерството за култура
на Република Хрватска, Ресорот за култура на владата на
кнежеството Лихтенштајн, фондацијата за култура на Лихтенштајн,
Министерството за култура на Албанија, Министерството за
култура и информирање на Република Србија, Министерството за
култура на Република Романија и фондацијата С. Фишер.
© of the translation: S. Fischer Foundation by order of TRADUKI

Издавач

СИГМАПРЕС Скопје

Главен уредник

МАЈА БОЈАЦИЕВСКА

Уредници

ИРЕНА СТЕФОСКА

СЛАВИЦА СРБИНОВСКА

Лектура

ВИОЛЕТА АНДРИЈЕВСКА

Печат

САК СТИЛ Скопје

Агота Кристоф

третата лага

Превод од француски јазик
Маја Бојациевска

СИГМАПРЕС
СКОПЈЕ 2016

ПРВ ДЕЛ

Јас сум во затвор во малиот град на моето детство.

Тоа не е вистински затвор, тоа е една ќелија во зградата на локалната полиција, зграда која, всушност, е куќа за живеење како што се другите куќи во градот, куќа на еден единствен кат.

Мојата ќелија, порано, веројатно била пералница, нејзината врата и прозорецот гледаат накај дворот. Решетките на прозорецот биле додадени однатре, на начин што оневозможува да се досегне и да се скрши стаклото на прозорецот. Тоалетот е во кошот и е затскриен со завеса. До еден од сидовите има маса и четири стола зашрафени за подот, а, до сидот, отспротива, има четири кревета кои може да се спуштаат. Три кревета се спуштени.

Јас сум сам во мојата ќелија. Во овој град, има малку престапниципа, кога има само еден од нив, веднаш го пренесуваат во соседниот град, кој е главен град на округот, на дваесет километра оттука.

Јас не сум престапник. Ако сум тука, тоа е само поради тоа што моите документи не се уредни, мојата виза веќе не важи. Исто така, во долгови сум.

Наутро, мојот чувар ми носи појадок: млеко, кафе, леб. Пијам малку кафе и одам да се истуширам. Мојот чувар го дојадува мојот појадок и ја чисти ќелијата. Вратата останува отворена, јас можам да излезам во дворот ако сакам. Тоа е двор опкружен со високи сидови, кои се покриени со бршлен и со дива лоза. Зад еден од овие

сидови, на лево при излегување од мојата ќелија, е покриениот двор на едно училиште. Ги слушам децата како се смеат во текот на нивните одмори. Училиштето го имаше веќе тука кога бев дете, иако никогаш не одев во него, но, во тоа време, затворот се наоѓаше на друго место, се сеќавам и на тоа затоа што еднаш отидов таму.

Еден час наутро и еден час навечер чекорам низ дворот. Тоа е навика со која се здобив во детството, кога, на возраст од пет години, морав одново да научам да одам.

Ова го нервира мојот чувар затоа што, тогаш, не зборувам и не слушам никакви прашања.

Со погледот цврсто вперен во земјата, со рацете на грбот, чекорам покрај сидовите. Почвата е поплочена, но, во празнините помеѓу камењата, расте трева.

Дворот е речиси квадратен. Петнаесет чекори во должина, тринаесет во широчина. Под претпоставка дека правам чекори од еден метар, површината на дворот би изнесувала сто деведесет и пет метра квадратни. Но моите чекори се, сигурно, пократки.

Во средината на дворот има една тркалезна маса со два стола за в градина и, во дното, една дрвена клупа потпрена на сидот.

Седнувајќи на оваа клупа, можам да го видам најголемиот дел од небото на моето детство.

Уште првиот ден, дојде книжарката да ме посети носејќи ги моите алишта и супа од зеленчук. Таа продолжува да доаѓа со својата супа секој ден околу пладне. Јас ѝ велам дека добро ме хранат тука, дека чуварот ми носи од ресторанот отспротива целосен оброк двапати на ден, но таа продолжува да доаѓа со својата супа. Јас јадам малку од супата од учтивост, а потоа му го подавам тенџерето на чуварот, кој го јаде остатокот.

На книжарката ѝ се извинувам за тоа што нејзиниот стан го оставив во неред.

Таа ми вели:

– Воопшто не е важно. Јас и ќерка ми веќе исчистивме сè. Имаше особено многу хартии. Јас ги изгорев стутканите листови и оние кои беа фрлени во корпата за отпадоци. Другите ги оставив врз масата, но полицијата дојде и ги зема.

Молчам еден миг, а потоа велам:

– Ви должам за киријата за уште два месеца.

Таа се смее:

– Јас ви побарав превисока цена за овој мал стан. Но, ако сакате, можете да ми ги исплатите трошоците кога ќе се вратите. Можеби, идната година.

Јас велам:

– Не мислам дека ќе се вратам. Трошоците ќе ви ги исплати мојата амбасада.

Таа ме прашува дали ми треба нешто, а јас велам:

– Да, хартија и моливи. Но веќе воопшто немам пари.

Таа вели:

– Требаше на тоа да помислам и самата.

Утредента, таа се враќа со својата супа, со еден пакет листови исцртани со коцки и со моливи.

Јас ѝ велам:

– Благодарам. Амбасадата ќе ви плати за сето тоа.

Таа вели:

– Вие цело време зборувате за плаќање. Би сакала да зборувате за нешто друго. На пример, што пишувате?

– Тоа што го пишувам нема никаква важност.

Таа настојува:

– Она што ме интересира е да знам дали пишувате за вистинити или за измислени работи.

Јас ѝ одговарам дека се обидувам да пишувам за вистинити приказни, но, во еден момент, приказната станува неподнослива токму поради нејзината сопствена

вистина и тогаш сум принуден да ја менувам. И вела дека се обидувам да ја раскажам мојата приказна, но дека не можам да го направам тоа, дека немам храброст, таа премногу ме боли. Тогаш, разубавувам сè и ги опишувам работите не онака како што се случиле туку како што јас би сакал да се случат.

Таа вели:

– Да. Има животи коишто се потажни од најтажните книги.

Јас вела:

– Токму така. Една книга, колку и да е тажна, не може да биде толку тажна како еден живот.

По неколку мига тишина, таа прашува:

– Вашето куцање е од некоја несреќа?

– Не, од болест во моето рано детство.

Таа додава:

– Речиси и да не се забележува.

Јас се смеам.

Одново имам за што да пишувам, но немам ништо за пиене и немам цигари, освен две или три кои ми ги дава чуварот по оброкот. Барам средба со полицискиот офицер, кој веднаш ме прима. Неговата канцеларија е на катот. Се качувам. Седнувам на еден стол спроти него. Тој има руса коса, а неговото лице е покриено со црвеникави дамки. На масата, пред него, во тек е партија шах. Офицерот ја гледа шаховската табла, прави потег со пионот, го прибележува потегот во еден тефтер, ги подига светлосините очи.

– Што сакате? Испрашувањето сè уште не е завршено. Ќе бидат потребни повеќе недели, можеби и еден месец.

Јас вела:

– Мене не ми се брза. Тука се чувствувам многу добро. Освен што ми недостасуваат некои дреболии.

– На пример?
– Кога би можеле на моите затворски трошоци да им додадете еден литар вино и две кутии цигари дневно, амбасадата не би имала ништо да ми забележи.

Тој вели:

– Не. Но тоа би било лошо за вашето здравје.

Јас велам:

– Знаете ли што би можело да му се случи на еден алкохоличар ако одненадеж му го одземат алкохолот?

Тој вели:

– Не. И не ми е гајле.

Јас велам:

– Јас сум во опасност од делириум тременс. Можам да умрам секој миг.

– Шегата настрана.

Тој го наведува погледот врз играта. Јас му велам:

– Црниот коњ.

Тој продолжува да гледа во таблата:

– Зошто? Не гледам.

Јас го помрднувам коњот напред. Тој прибележува во тефтерот.

Долго размислува. Повлекува потег.

– Не!

Го враќа потегот, ме гледа:

– Вие сте добар играч?

– Не знам. Долго време не сум играл. Во секој случај, подобар сум од вас.

Се зацрвенува уште повеќе оддамките на лицето.

– Јас почнав да играм само пред три месеца. И немав никого да ме подучува. Би можеле ли да ми дадете неколку лекции?

Јас велам:

– Со задоволство. Но не треба да се лутите ако победам.

Тој вели:

– Победувањето не ме интересира. Она што сакам е да научам.

Јас станувам:

– Дојдете со шахот кога сакате. Подобро е наутро. Во тоа време, духот е пожив отколку попладне или навечер.

Тој вели:

– Благодарам.

Го ведне погледот врз таблата, јас чекам и се накашлувам.

– А – за виното и за цигарите?

Тој вели:

– Нема никаков проблем. Ќе порачам. Ќе ги имате вашите цигари и вашето вино.

Излегувам откај офицерот. Слегувам, останувам во дворот. Седнувам на клупата. Есента е многу мека оваа година. Сонцето заоѓа, небото се обојува во портокалово, жолто, виолетово, црвено и во други бои за кои не постојат зборови.

Речиси секој ден играм шах со офицерот во времетраење од околу два часа. Партиите се долги, офицерот многу размислува, бележи сè во тефтерот и постојано губи.

Исто така, играм карти со мојот чувар попладне, кога книжарката си го средува плетилото и си оди за да ја отвори продавницата. Игрите со карти во оваа земја се различни. Иако игрите се едноставни и, во нив, во голема мера, има среќа, јас постојано губам. Играме во пари, но бидејќи јас немам пари, мојот чувар ги запишува моите долгови на рабуш. По секоја партија, тој се смее многу гласно, повторувајќи:

– Имам луда среќа! Имам луда среќа!

Тој е неодамна оженет, жена му чека бебе за неколку месеци. Често, тој вели:

– Ако е машко и ако сте уште тука, ќе ви ги избришам долговите.

Тој често зборува за својата жена, кажува колку е убава, особено сега кога малку се здебелила и кога нејзините гради и задникот речиси го удвоиле обемот. Исто така, тој ми раскажува во детали за нивната средба, за нивното „дружење“, за нивните љубовни прошетки во шумата, за нејзиното опирање, за неговата победа, за брзата женачка која станала итна поради бебето кое требало да се роди.

Но она што уште подетално и со уште повеќе задоволство го раскажува е вечерата од претходниот ден. Како неговата жена ја подготвила, со кои состојки, на кој начин и за колку време затоа што „колку подолго се готви, толку е подобро“.

Офицерот не зборува, ништо не раскажува. Единственото нешто што ми го доверува е дека сам ги пригравал нашите партии шах според приклучките од тефтерот, еднаш, попладне, во неговата канцеларија, и вторпат, навечер, кај него дома. Јас го прашувам дали е женет, а тој ми одговара поткревајќи ги рамениците:

– Женет? Јас?

Ни книжарката ништо не раскажува. Таа вели дека нема ништо за раскажување, дека изгледала две деца и дека веќе шест години е вдовица, тоа е сè. Кога таа ми поставува прашања за мојот живот во другата земја, јас ѝ одговарам дека за тоа имам уште помалку за раскажување од неа затоа што не сум изгледал ниту едно дете и никогаш не сум имал жена. Еден ден, таа ми вели:

– Ние сме речиси на иста возраст.

Јас се бунам:

– Не ми се верува. Вие делувате многу помлада од мене.

Таа се зацрвенува:

– Ајде, сега. Не барам комплименти. Она што сакав да го кажам е дека, ако вие сте го поминале детството во тој град, ние, секако, треба да сме оделе во исто училиште.

Јас велам:

– Да, само што јас не одев на училиште.

– Тоа не е можно. Училиштето тогаш веќе беше задолжително.

– Не за мене. Во тоа време јас бев ментално заостанат.

Таа вели:

– Со вас не може сериозно да се разговара. Цело време се шегувате.

Имам тешка болест. До денес е точно една година откако го знам тоа.

Тоа почна во другата земја, во земјата во која бевприфатен, едно утро во почетокот на ноември. Во пет часот.

Надвор е уште ноќ. Тешко ми е да дишам. Силна болка ми го попречува дишењето. Болката поаѓа од градите, ги зафаќа моите ребра, грбот, рамењата, рацете, грлото, вратот, вилиците. Како некоја огромна болка да сака да ми го столчи целиот горен дел од телото.

Да се протегне раката полека, да се запали ноќната ламба.

Да се седне полека на креветот. Да се чека. Да се стане. Да се оди до работната соба, до телефонот. Повторно да се седне на столот. Да се повика амбулантното возило. Не! Не амбулантно возило. Да се чека.

Да се оди во кујната, да се направи кафе. Да не се брза. Да не се дише длабоко. Да се дише внимателно, полека, спокојно.

По кафето – туширање, бричење, миене заби. Да се вратам во собата, да се облечам. Да почекам осум часа и да не телефонирам кај Брзата помош туку да побарам такси и мојот матичен лекар.

Тој ме прима по итна постапка. Ми го слуша дишењето, ми прави радиографија на белите дробови, ми го испитува срцето, ми го мери притисокот.

– Облечете се.

Сега сме еден наспроти друг во неговата ординација.

– Сè уште пушите? Колку? Сè уште пиете? Колку?

Одговарам без лажење. Него, верувам, не сум го излажал. Знам дека воопшто не му е грижа ни за моето здравје ни за мојата болест.

Запишува во мојот медицински картон, ме гледа:

– Вие правите сè за да се упропастите. Тоа е ваша работа. Тоа ве засега само вас. Има веќе десет години како формално ви имам забрането да пушите и да пиете. Вие продолжувате да го правите тоа. Но, ако сакате да живеете уште неколку години, треба да престанете веднаш.

Јас прашувам:

– Што имам?

– Ангина на градите, веројатно. Тоа можеше да се предвиди. Но јас не сум специјалист за срце.

Ми подава еден лист.

– Ве препорачувам кај еден познат кардиолог. Одете со ова во неговата болница за да ви направи темелен преглед. Најдобро ќе биде да одите што побргу. Во меѓувреме, земете ги овие лекови ако имате болки.

Тој ми дава рецепт. Јас прашувам:

– Ке ме оперираат?

Тој вели:

– Ако воопшто уште има време.

– А ако нема?

– Може да имате инфаркт во секој момент.

Одам во најблиската аптека, добивам две кутии лекови. Во едната има апчиња за смирување, за постојана употреба; на другата кутија, читам: „Гринитрин, индикација: ангина пекторис; состав: нитроглицерин.“

Се враќам дома, земам по една таблета од секоја кутија, легнувам врз креветот. Болките брзо исчезнуваат и заспивам.

Одам по улиците на градот на моето детство. Тоа е мртов град, прозорците и вратите на домовите се затворени, тишината е целосна.

Доаѓам во една голема, стара улица по чии рабови има дрвени куќи и плевни со излупен малтер. Почвата е прашлива и пријатно ми е да одам со боси нозе по тој прав.

Сепак, владее некоја чудна напнатост.

Се вртам и гледам една пума на другиот крај на улицата. Едно величествено животно со боја на песок и злато, чиешто испотено крзно светка под жешкото сонце.

Одеднаш, сè гори. Куќите и плевните пламнуваат и јас морам да го продолжам своето чекорење низ оваа запалена улица затоа што и пумата почнува да оди и да ме следи оддалеку со една величествена бавност.

Каде да се бега? Нема излез. Пламенот или песјациите.

Можеби, накај крајот од улицата?

Оваа улица мора некаде да завршува, сите улици завршуваат, водат до некој плоштад, до некоја друга улица, водат до полињата, до селата, освен ако не се работи за некаков ќор–сокак, што мора да е случај тука, да, ќор–сокак е.

Го слушам брвтањето на пумата зад мене, сосема блиску до мене. Не се осмелувам да се завртам, не можам да одам напред, стапалата ми се вкоренуваат во земјата. Со ужас чекам пумата, најпосле, да ми скокне врз грбот, да ме раскине на парчиња од рамењата до бутовите, да ми ја искине главата, лицето.

Но пумата ме одминува, продолжува по својата патека, рамнодушна, за да легне покрај нозете на едно дете кое е тука, на крајот на улицата, и ја милува пумата легната покрај неговите нозе.

Детето ми вели:

– Таа не е лоша, моја е. Не треба од неа да се плашиш. Таа не јаде луѓе, не јаде месо, таа јаде само души.

Нема веќе пламен, жарот се угаснал, на улицата има само мек, оладен пепел. Јас го прашувам детето:

– Ти си мојот брат, нели? Ти ме чекаше?

Детето ја протресува главата:

– Не, јас немам брат, не чекам никого. Јас сум чуварот на вечната младост. Оној кој си го чека братот е седнат на една клупа, на главниот плоштад. Тој е многу стар. Можеби токму тебе те чека.

Го наоѓам мојот брат седнат на една клупа, на главниот плоштад. Кога ме здогледува, станува:

– Доцниш, ајде да побрзаеме.

Се искачуваме до гробиштата, седнуваме во младата трева. Сè наоколу е изгниено, крстовите, дрвјата, грмушките, цвеќињата. Мојот брат ја расчепкува земјата со својот стап и од неа излегуваат бели црви.

Мојот брат вели:

– Не е сè мртво. Овие тука се живи.

Црвите ползат. Глетката ми ја подига утробата.

Велам:

– Кога ќе се размисли, не може да се сака животот.

Мојот брат ми ја подига брадатасо стапот:

– Немој да размислуваш. Гледај! Си видел ли некогаш толку убаво небо?

Го кревам погледот. Сонцето заоѓа врз градот.

Одговарам:

– Не, никогаш. На ниедно друго место.

Ние одиме еден покрај друг сè до замокот, запираме во дворот, во подножјето на ѕидините. Мојот брат се искачува на ѕидот, стигнува на врвот, почнува да игра на една музика која се чини како да доаѓа од подземјето. Тој танцува мавтајќи со рацете накај небото, кон ѕвездите, кон месечината која изгрева, полна. Неговата енка силуета, во

долг црн мантил, чекори напред кон бедемот танцувајќи, а јас го следам од долу, викајќи:

– Не! Немој да го правиш тоа! Запри! Слезе! Ќе паднеш!

Тој запира над мене:

– Зар не се сеќаваш? Ние шетаваме по покривите, ние никогаш не се плашевме дека ќе паднеме.

– Бевме млади, немавме вртоглавица. Слегувај оттаму!

Тој се смее:

– Немој да се плашиш, нема да паднам, знам да летам. Јас пловам врз градот секој ноќ.

Тој ги подига рацете, скока, се здробува на плочникот во дворот точно пред моите нозе. Јас се наведнувам врз него, му ја земам ќелавата глава, лицето кое се збрчкало во моите раце, плачам.

Лицето се распаѓа, очите исчезнуваат и јас, во моите раце, држам само еден непознат трошен череп кој протечува меѓу моите прсти како фин песок.

Се будам во солзи.Мојата соба е во темница, сум го отспал поголемиот дел од денот. Ја менувам кошулата која е натопена со пот, си го мијам лицето. Гледајќи се во огледалото, се прашувам кога сум плачел последен пат. Не можам да се сетам.

Палам цигара, седнувам пред прозорецот, ја гледам ноќта како слегува врз градот. Под мојот прозорец, една празна градина со едно единствено дрво, веќе соголено. Подалеку, куќи, сè побројни и побројни и прозорци кои се осветлуваат. Зад прозорците – животи. Спокојни животи, нормални, мирни животи. Двојки, деца, семејства. Исто така ја слушам и далечната врева на возилата. Се прашувам зошто возат луѓето, дури и ноќе. Каде одат? Зошто?

Набргу, смртта ќе избрише сè.

Страв ми е од неа.

Страв ми е да умрам, но веќе нема да одам во болница.

Најголемиот дел од детството го поминав во една болница. Моите сеќавања за тоа се многу прецизни. Повторно го гледам мојот кревет помеѓу дваесетина други кревети, мојата фотелја во ходникот, мојата количка на тркалца, моите патерици, салата за мачење со нејзиниот базен, со нејзините орудија. Подвижните ленти, каде што требаше да чекорам до недоглед, придржуван со еден ремен; алкитена кои требаше да се закачам, неподвижните велосипеди на кои требаше да продолжам да ги вртам педалите дури и кога врескав од болка.

Се потсетувам на тоа страдање и на мирисите, мирисот на лекови со кој се мешаше мирисот на крв, на потење, на урина, на измет.

Уште се сеќавам на убодите, на белите блузи на болничарките, на прашањата без одговори и особено на чекањето. Чекање на што? Чекање на оздравувањето, можеби, но исто така и на нешто друго.

Подоцна ми кажаа дека сум пристигнал во болницата во коматозна состојба, како последица на една тешка болест. Имав четири години, војната почнуваше.

Она што беше пред болницата не го знам веќе.

Белата куќа со зелени капаци во една мирна улица, кујната каде што пееше мојата мајка, дворот каде што мојот татко сечеше дрва, совршената среќа во белата куќа – постоеше ли таа реалност порано или јас само сум ја сонувал или замислувал во текот на на долгите ноќи тие пет години поминати во болницата?

И оној којшто беше легнат на другиот кревет во малата соба и кој дишеше со ист ритам како и јас, тој брат

чие име верувам дека уште го знам, дали тој беше мртов или никогаш не ни постоел?

Еден ден, ја сменивме болницата. Оваа се викаше „Центар за превоспитување“, но тоа, сепак, беше болница. Собите, креветите, фотелјите, болничарките беа истите, и болните вежби продолжуваа.

Еден огромен парк го опкружуваше Центарот. Ние можевме да излеземе од зградата за да се шлапкаме во еден базен со кал. Колку повеќе стававме кал врз себе толку болничарките беа позадоволни. Ние исто така можевме да ги јавнеме пони коњите со долги влакна, кои, полека, не шетаа на својот грб низ паркот.

На училиште тргнав на шест години, во една мала сала во болницата. Часовите што ги држеше една учителка ги следевме осуммина или дванаесетмина, тоа зависеше од нашата здравствена состојба.

Учителката не носеше бела блуза туку кратки и прилепени здолништа со блузи во живи бои и чевли на високи потпетици. Таа исто така не носеше капа туку нејзината коса слободно паѓаше врз рамениците, а бојата на нејзината коса личеше на бојата на костените кои паѓаа од дрвјата во паркот во месец септември.

Моите џебови беа полни со овие плодови што светкаа. Ги користев нив за да ги бомбардирам болничарките и надгледувачките. Навечер, ги фрлав накај креветите на оние што лелекаа или плачеа за да ги замолчам. Исто така фрлав костени и по прозорците од стакленикот, каде што еден стар градинар одгледуваше салати, кои бевме принудени да ги јадеме. Едно утро, многу рано, оставив дваесетина костени пред вратата на директорката за да се стркала по скалите, но таа само седна на нејзиниот дебел задник и ништо не си скрши.

Во тоа време, веќе не седев во количка туку одев со патерици и ми велеа дека многу сум напредувал.

Одев на часови од осум часот до пладне. По оброкот, се одморав но, наместо да спијам, читав книги кои ми ги позајмуваше учителката или кои ги позајмував од директорката кога таа беше отсутна од канцеларијата. Попладнето ги правев моите физички вежби како и сите останати, а, навечер, требаше уште и да ги завршам домашните задачи.

Домашните задачи ги правев брзо, а, потоа, пишував писма. Ѓ пишував на учителката. Никогаш не ѝ ги дадов. Им пишував на моите родители, на мојот брат. Никогаш не ги пратив. Не ја знаев нивната адреса.

Така поминаа речиси три години. Веќе не ми требаа патериците, можев да одам со бастун. Знаев да читам, да пишувам, да сметам. Ние немавме оценки, но јас често добивав златна ѕвезда, која ја лепеа веднаш до името истакнато на еден ѕид. Особено бев добар во сметањето напамет.

Учителката имаше една соба во болницата, но таа не спиеше секогаш во собата. Навечер си одеше во градот и се враќаше дури наутро. Јас ја прашав дали сака да ме земе со неа, а таа ми одговори дека тоа не е можно, дека немам право да излегувам од Центарот, но ми вети дека ќе ми донесе чоколада. Таа ми даваше чоколада тајно затоа што немаше доволно за сите.

Една вечер, ѝ реков:

– Не можам веќе да спијам со момчиња. Би сакал да спијам со жена.

Таа се насмеа:

– Сакаш да спиеш во собата за девојчиња?

– Не. Не со девојчиња. Со жена.

– Со која жена?

– Со вас, на пример. Би сакал да спијам во вашата соба, во вашиот кревет.

Таа ме бакна по очите:

– Малите момчиња на твојата возраст треба да спијат сами.

– И вие, исто така, спиеете сама?

– Да, и јас.

Едно попладне, таа дојде под моето скривалиште кое се наоѓаше горе, на едно ореово дрво, чии гранки правеа еден вид удобно седиште, каде што можев да читам и од каде што се гледаше градот.

Учителката ми рече:

Вечерва, кога сите ќе заспијат, ќе можеш да дојдеш во мојата соба.

Јас не чекав сите да заспијат. Ќе требаше да чекам до утрото. Тие никогаш не спиеја сите во исто време. Имаше некои што плачеа, некои што одеа во тоалет по десет пати во текот на ноќта, некои кои се пикаа во ист кревет за да прават непристојности, некои кои зборуваа сè до разденување.

Им ги поделив вообичаените шпаканици на плачковците, потоа отидов да го видам русото парализирано момче кое не мрда и не зборува. Само гледа во таванот или во небото кога го изнесуваат надвор и се смее. Му ја земав раката, ја притиснав врз моето лице, потоа го земав неговото лице во моите раце. Тој се насмевна гледајќи во таванот.

Излегов од спалната, отидов во собата на учителката. Таа не беше таму. Легнав во нејзиниот кревет. Убаво мирисаше. Заспав. Кога се разбудив среде ноќ, таа беше легната покрај мене, со рацете вкрстени пред лицето. Јас ѝ ги одвоив рацете и ги завив околу мене, се стиснав до неа и останав така, без да заспијам, сè до утрото.

Некои од нас добиваат писма кои болничарките им ги поделуваат или им ги читаат кога тие не се во состојба

самите да го прават тоа. Подоцна, на оние кои не беа способни да читаат, јас им ги читав писмата кога ќе побараа. Општо земено, го читав сосема спротивното од она што беше напишано. На пример, тоа изгледаше вака: „Драго наше дете, немој никако да оздравиш. Ние сме многу добро без тебе. Ти воопшто не ни недостасуваш. Се надеваме дека ќе останеш таму каде што си затоа што немаме никаква желба да имаме некој хендикепиран дома. Сепак, те прегрнуваме по малку и биди умен затоа што оние кои се грижат за тебе го заслужуваат тоа. Ние не би направиле толку. Имаме среќа што некој друг го прави за тебе она што би требало ние да го правиме, затоа што за тебе веќе нема место во нашето семејство каде што сите имаат добро здравје. Твоите родители, твоите сестри, твоите браќа.“

Оној на кого му го читав писмото ми велеше:

– Болничарката поинаку ми го прочита моето писмо.

Јас велев:

– Таа поинаку ти го прочитала затоа што не сакала да ти предизвика болка. Јас ти го прочитав она што е напишано. Мислам дека имаш право да ја знаеш вистината.

Тој велеше:

– Да, имам право на тоа. Но јас не ја сакам вистината. Подобро беше порано. Болничарката беше во право што ми го читаше поинаку.

Тој плачеше.

Многумина од нас добиваа исто така и пакети. Колачи, бисквити, колбаси, мармалади, мед. Директорката беше рекла дека пакетите треба да се распределат помеѓу сите нас. И покрај тоа, имаше деца кои ја криеја храната во својот кревет или во орманот.

Се приближував до еден од нив, го прашував:

– Не тие страв дека тоа е отровно?
– Отровно? Зошто?
– Родителите повеќе сакаат мртво дете отколку сакаато дете. Никогаш не си помислил на тоа?

– Не. Никогаш. Ти си лажго. Бегај.

Подоцна, го гледав детето како го фрла својот пакет во отпадот на Центарот.

Имаше исто така и родители кои доаѓаа во посета кај своите деца. Јас ги чекав кај главниот влез на Центарот. Ги прашував за целта на нивната посета, за името на нивното дете. Кога ќе одговореа, им велев:

– Многу ми е жал. Вашето дете почина пред два дена. Сè уште не сте го примиле писмото?

По ова, брзо си заминував и се криев. Директорката ме повика. Таа ме праша:

– Зошто си лош?

– Лош? Јас? Не ми е јасно за што зборувате.

– Но, да, јасно ти е. Ти на родителите им ја објави смртта на нивното дете.

– И, тогаш? Не било мртво?

– Не. Ти многу добро го знаеш тоа.

– Мора да сум го згрешил името. Тие сите имаат имиња кои личат едно на друго.

– Освен твоето, нели? Но ниту едно дете не починало оваа недела.

– Не. Тогаш сум помешал со претходната недела.

– Да, сигурно. Но јас те советувам веќе да не ги мешаш ни имињата ни неделите. И ти забранувам да зборуваш со родителите и со посетителите. Исто така ти забранувам да им ги читаш писмата на децата кои не знаат да читаат.

Јас реков:

– Мислев само да направам услуга.

Таа рече:

– Ти забранувам да правиш услуги на кого било.
Дали разбра?

– Да, госпоѓо директорке, разбрав. Но, тогаш, не би требало некој да се жали ако не му помогнам да се искачи по скалите, ако не го подигнам кога ќе падне, ако не му објаснам нешто по сметање и ако не го поправам правописот во неговото писмо. Ако ми забранувате да правам услуги, забранете исто така и да ми бараат услуги.

Таа долго ме гледаше и рече:

– Добро. Излегувај оттука.

Јас излегов од нејзината канцеларија, видов едно дете што плаче затоа што му паднало јаболкото и не успеаше да го подигне. Поминав покрај него и реков:

– Можеш и понатаму да плачеш, тоа нема да ти го врати јаболкото, несмасен еден.

Тој ме праша, седнат во својот стол:

– Би можел ли да ми го донесеш, те молам?

Јас реков:

– Снајди си се сам, имбецилу.

Вечерта, директорката дојде во трпезаријата, одржа еден говор и, на крајот, рече дека не треба од мене да се бараат услуги, дека тоа од никого не треба да се бара туку само од болничарките, од учителката и, евентуално, од самата директорка во случај на виша сила.

По сето ова, јас морав двапати неделно да одам во малата соба покрај болничкиот пункт каде што една многу стара жена седеше во голема фотелја со дебела покривка врз колената. Јас веќе имав слушнато за неа. Другите деца кои одеа во оваа соба раскажуваа дека старата жена била многу љубезна, како да им била баба, и дека им било добро со неа, легнати врз војнички кревет или, пак, седнати покрај маса, да си цртаат сè што сакаат. Тие можеле исто така да гледаат книги со слики и да кажуваат што било.

Првиот пат кога отидов таму, ништо не си кажавме, само добар ден, потоа, ми беше здодевно, нејзините книги не ме интересираа, немав желба да цртам и само чекорев од вратата до прозорецот и од прозорецот до вратата.

По некое време, таа ме праша:

– Зошто така чекориш, без престан?

Јас запрев за да ѝ одговорам:

– Морам да ја вежбам сакалата нога. Одам секогаш кога можам и кога немам што друго да правам.

Таа ми се насмевна низ брчките:

– Ми се чини дека оваа нога е добро.

– Не доволно добро.

Го фрлив мојот бастун врз креветот, направив неколку чекора, паднав блиску до прозорецот:

– Гледате колку е добро?

Се наведнав, го земав мојот бастун:

– Кога ќе можам без ова, тогаш ќе биде добро.

Во следните прилики кога требаше да одам таму, не одев. Ме бараа насекаде, не ме најдоа. Бев седнат меѓу гранките на оревот во дното на градината. Само учителката го знаеше ова скривалиште.

Последниот пат, лично директорката ме одведе во малата соба, веднаш по ручекот. Таа ме турна во собата, јас паднав врз креветот. Останав таму. Старата жена ми поставуваше прашања:

– Се секаваш ли на твоите родители?

Јас ѝ одговарав:

– Не, воопшто. А вие?

Таа продолжуваше со нејзините прашања:

– На што мислиш навечер, пред да заспиеш?

– На спиење. А вие?

Таа ме прашуваше:

– Ти им соопшти на едни родители дека детето им умрело. Зошто?

CIP – Каталогизација во публикација
Национална и универзитетска библиотека "Св. Климент
Охридски", Скопје

821.133.1(494)-31

КРИСТОФ, Агота

Трета лага / Агота Кристоф ; превод од француски јазик
Маја Бојациевска. - Скопје : Сигмапрес, 2016. - 147 стр. ; 21 см

Превод на делото: *Le troisième mensonge* / Agota Kristof

ISBN 978-9989-36-206-4

I. Kristof, Agota види Кристоф, Агота

COBISS.MK-ID 100889610
